

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

Для експлуатації EXE-файлу програми потрібно, щоб на комп'ютері було встановлено мінімальне програмне забезпечення, саме: тільки операційна система WINDOWS.

Висновок. Запропоновані структура файлу тесту та принципи реалізації тестового контролю знань дозволяють створювати універсальні програми тестування засобами об'єктно-орієнтованих мов програмування, які не залежать від кількості тестових завдань, їх змісту та захищені від несанкціонованого доступу. Таким чином, за допомогою комп'ютера викладач може досить швидко побудувати систему тестових завдань. При цьому значно полегшується процес обробки результатів і виставлення оцінок.

1. Беспалов В.П. Программированное обучение. Дидактические основы. – М.: Высшая школа, 1970. – 300 с.

2. Дубровін О., Дубровін М. Розробка структури

універсальної тестуючої системи // Молодь і ринок. – 2008. – № 1. – С. 45 – 49.

3. Дубровін О.Ф. Розробка комп'ютерної системи тестування на базі XML // Актуальні проблеми фізики, математики та інформатики. – 2009. – № 1. – С. 74 – 77.

4. Кардаш А.І., Лисишин Ю.Я. Навчальна програма на базі шкільного курсу тригонометрії // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції “Сучасні проблеми прикладної математики та інформатики”. – Львів, 2003. – С. 66 – 68.

5. Любченко К.М. Інструментально-контролююча програма Master of Logig. // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2000. – № 2. – С. 34 – 36.

6. Олійник М.М. Тест як інструмент кількісної діагностики рівня знань в сучасних технологіях навчання. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 84 с.

7. Синтес А. Объектно-ориентированное программирование. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2002. – 672 с.

8. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання математики: монографія / Юрій Васильович Триус. – Черкаси: Брама-Україна, 2005. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2011

УДК 378

Віта Гаманюк, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри німецької мови і літератури з методикою викладання
Криворізького державного педагогічного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

У статті розглядається діяльність структур ЄС на шляху до реалізації концептуальних засад політики багатомовності у сфері освіти та виявляються напрямки та інструменти її практичного втілення.

Ключові слова: іношомовна політика, багатомовність, білінгвальне навчання, адаптивна мова, навчання іноземних мов.

Літ. 4.

Постановка проблеми. Розвиток суспільства, потужні інтеграційні процеси, міграція населення та глобалізація усіх сфер життя спонукають до зміни пріоритетів у політиці, зокрема у іношомовній політиці країн ЄС, а це в свою чергу впливає на систему іношомовної підготовки фахівців. Останнім часом з'явилося чимало нових підходів до вирішення мовного питання у нових суспільних умовах та концепцій у сфері іношомовної освіти як у межах окремих країн, так і в межах євросони в цілому.

Мета статті – вивчити діяльність структур ЄС щодо практичного втілення концептуальних засад іношомовної політики та виявити основні напрямки та інструменти їх реалізації у сфері іношомовної освіти.

Виклад основного матеріалу. Підтримка політики багатомовності у ЄС розпочалася запровадженням у 1990 р. програми LINGUA, яка

мала на меті збільшення кількості та підвищення якості занять з іноземних мов. Вперше були сформульовані конкретні цілі, визначено низку заходів та засобів, почала проводитися цілеспрямована політика щодо іноземних мов. На європейському та національному рівні з'явилися структури, котрі систематично займалися питаннями мови та заходами по сприянню іношомовній підготовці. LINGUA охоплювала п'ять напрямків, а саме: співробітництво між закладами освіти та освітніми установами, які готують вчителів мов, індивідуальні дотації вчителям мов; сприяння підвищенню рівня знань іноземної мови у професійній сфері; обмін молодіжними групами з метою отримання іношомовної освіти; розробка навчальних посібників для тих мов, що найменше представлені у освітніх закладах як іноземні.

Згодом LINGUA була включена до програм SOKRATES та LEONARDO DA VINCI. Програма LEONARDO DA VINCI сприяє

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇЇ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

розвитку знань професійної мови завдяки пілотним проектам та програмам обміну; діяльність програми SOKRATES спрямована на підтримку співробітництва на всіх освітніх рівнях за допомогою відповідних програмних акцій, а саме: COMENIUS – у сфері шкільної освіти, ERASMUS – у сфері вищої освіти та GRUNDTVIG – у сфері освіти дорослих. Головною метою цих акцій є популяризація та залучення до вивчення іноземних мов.

Одним із дієвих заходів підтримки політики багатомовності та мовного різнобарв'я у Європі був “Європейський рік мов” (2001), основними послілками якого стали:

- Європа є багатомовним утворенням й має таким залишатися;
- вивчення іноземних мов відкриває нові горизонти і дає нові шанси;
- це під силу кожному [1, 35].

Ця ініціатива дала відчутний поштовх для формування сучасної іншомовної політики ЄС, а план дій на 2004 – 2006 рр. “Сприяння вивченню мов та багатомовності” Комісії ЄС включав вже три напрями діяльності, а саме: навчання протягом життя; покращення викладання мов; створення сприятливого для засвоєння мов оточення.

Комісія запланувала конкретні заходи по впровадженню інтегрованого навчання змісту та мови (CLIL). Міжнародні проекти для розвитку та поширення нових, спеціальних методів викладання окремих фахових дисциплін засобами іноземної мови підтримувалися не тільки регуляторно, але й фінансово: школи з інтегрованим навчанням підтримувалися більше, вчителі шкіл-партнерів запрошувалися для роботи у межах довгострокових програм обміну, проводилася значна аналітична робота по вивченню переваг інтегрованого навчання, збиралася, оброблялася та поширювалася інформація про пропозиції інтегрованого навчання змісту та мови у системах шкільної та професійної освіти у країнах Європи.

Серед інших програм, спрямованих на впровадження політики багатомовності у європейських межах, стали акції: “Культура 2007”, “Молодь у дії”, “Навчання протягом життя”, які мали підтримати мовну політику ЄС та сприяти мобільності, розбудові транснаціонального партнерства, вивченню іноземних мов. У останні роки значна увага приділяється проектам білінгвального навчання в межах різних європейських програм. Ці проекти засвідчують значні та різнохарактерні можливості впровадження білінгвального навчання та його внесок у досягнення цілей європейської мовної

політики. Зрозуміло, що перелік акцій та програм, що проводяться за ініціативою ЄС, Європейської Комісії та Ради Європи значно більший, але навіть названі програми свідчать про фундаментальний характер проведення політики багатомовності у Європі.

У Європейському Союзі мешкають сьогодні близько 450 млн людей з різними етнічними, культурними та мовними ознаками. Не викликає жодних сумнівів питання щодо того, що знання різних мов є сьогодні передумовою розуміння способу життя інших та мирного співіснування в умовах інтегрованої Європи. ЄС послідовно просувається по шляху політики багатомовності, але питання, наскільки суспільство розділяє точку зору керівництва об'єднаної Європи, знаходиться під особливим контролем. Так, регулярно проводяться опитування населення різних країн ЄС щодо оцінки політики багатомовності та досвіду з її реалізації. У центрі уваги три основні теми, які є визначальними факторами мультилінгвального суспільства: стратегічна мета, що кожен громадянин ЄС окрім своєї рідної мови має володіти ще двома поширеними в ЄС мовами; навчання мовам протягом життя від раннього віку; високе значення освіти.

Мовнополітична мета ЄС “рідна мова + 2 іноземні” є викликом для громадян, хоча більшість вважає знання іноземних мов справою корисною, а у деяких це має певний політичний підтекст. Так, 67% вважають, що навчання іноземних мов повинно відбуватися з урахуванням політичних пріоритетів та політичної доцільності. Цікаво, що 50% підтримують ідею “рідна мова + дві іноземні”, а 84% вважають, що достатньо говорити окрім рідної ще однією іноземною мовою, тобто європейці не проти використання англійської як свого роду “lingua franca” в межах Європи.

На думку більшості знання іноземної мови, або декількох мов дають кращі професійні шанси для молодих людей отримати престижні та добре оплачувані посади. Значна кількість населення притримується думки, що вивчати мови слід від шести років, тобто з початкової школи. Дослідники наголошують на тому, що у порівнянні з попередніми опитуваннями такого роду, Європа зробила впевнений крок уперед щодо політики багатомовності.

Пропозиції робочої групи провідних науковців та представників культури, що була створена з ініціативи Європейської Комісії для вивчення шляхів створення умов для міжкультурного діалогу від 2008 року, містять дві основні ідеї. Перша стосується держави та її керівництва і передбачає певні новації у сфері двосторонніх

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

відношень між народами єврозони. Білатеральні договори мають укладатися мовами цих народів, а не третіми мовами, що вимагатиме наявності у кожній країні ЄС певної групи компетентних та зацікавлених мовців. Їх кількість, звичайно, буде різною у відповідності до поширеності мов та зв'язків з окремими країнами, але вона має бути достатньою, щоб забезпечувати всі аспекти двосторонніх відношень між цими країнами: економіка, політика, культура, наука тощо.

З іншого боку, суттєвим є також і суб'єктивний аспект. Єврокомісія пропонує ввести поняття індивідуальної адаптивної іноземної мови (*persönliche Adoptivsprache*), під чим розуміють, що кожен європеєць має заохочуватися і за власним бажанням обирати для вивчення іноземну мову, яка б відрізнялася від мови, що є показником ідентичності особи, і яка не була б мовою міжнародного спілкування. Тож, адаптивна мова навряд чи могла б розглядатися як друга іноземна, а скоріше як друга рідна мова. На відміну від вимог до знань іноземної мови, основною метою вивчення якої є комунікація та порозуміння, вивчення адаптивної мови ставить на меті інтенсивне вивчення, вільне використання, знайомство з країною, де нею розмовляють, та історією, літературою і культурою цієї країни.

Завдяки такому підходу Європейська Комісія прагне змінити фаворитне становище англійської по відношенню до інших європейських мов, тому що воно не тільки гальмує їх розвиток, але й шкодить англійській мові та її носіям. Рішення на користь мови міжнародного спілкування при виборі іноземної мови зумовлене бажанням спілкування за різних обставин і у різних кутках світу, рішення на користь іншої мови пов'язано з цілою низкою особистих мотивів, власними уподобаннями, сімейною ситуацією, професійними вимогами, культурними пріоритетами та просто цікавістю.

Вибір адаптивної мови багато в чому залежить від ролі окремих мов в історії континенту, від культурної спадщини цими мовами. Зрозуміло, що мови мало поширені не будуть користуватися великою популярністю, але логічними наслідками політики впровадження адаптивних мов стане ситуація, яку можна порівняти з ситуацією з рідкими професіями, знання цих мов стане вирішувальним фактором, надаватиме переваги при отриманні роботи, тому що англійською володітимуть майже всі, а от рідкими – лише обмежена група. За умов введення нових підходів до вивчення іноземних мов на будь-як європейську мову має підвищитися попит у сфері білатеральних відносин. Через це жодна мова не буде приречена

на вимирання або згортати своє існування до рівня діалекту.

Нові пропозиції Єврокомісії мають ще й потужний соціальний підтекст. Підтримка та популяризація національних мов та мов національних меншин має покращити міжнаціональні відносини у межах ЄС. Жоден громадянин Європейського Союзу не зможе повною мірою відчувати себе частиною мультинаціональної єдності, якщо в нього виникатиме відчуття, що його мова та культура не сприймаються й поступово занепадають. Тож збереження всіх мов та їх розвиток є запорукою миру та культурного процвітання Європи.

Очікується, що внесені пропозиції сприятимуть покращенню ситуації з вивченням іноземних мов. Незалежно від віку європейців інтенсивне та поглиблене вивчення іноземних мов та культури стане суттєвим фактором розвитку особистості. У суспільстві, де комунікація набула такого значення, де завдяки технічним можливостям вивільняється все більше часу для самовдосконалення, знайомство з новими мовами, а через них і з культурами інших народів, збагачуватиме особистість не тільки на емоційному й інтелектуальному рівні, а також і на професійному. Крім того, оволодіння адаптивною мовою та знайомство зі світом тих, хто цією мовою говорить, зробить особистість відкритою для інших, посилить почуття належності до єдиного світу, почуття європейськості та спонукатиме привнести у чужий світ елементи своєї ідентичності.

З професійної точки зору англійська мова набуватиме ваги, але її носіям, в першу чергу британцям, бракуватиме знання інших мов, тому що вже сьогодні ця мова перестала бути ідентифікаційною ознакою й показником професійності, тому в деяких сферах знання інших іноземних мов стануть обов'язковою умовою працевлаштування. Тож, на знання рідких мов з'явиться попит, а це означатиме, що вони робитимуть людей конкурентоспроможнішими.

Велике значення мають нові пропозиції також і для решти світу. Зрозуміло, що в якості адаптивної мови більшість європейців обиратимуть одну з європейських мов, але деякі обиратимуть мови народів інших континентів, особливо тих, з якими останнім часом країни ЄС підтримують тісні контакти перш за все у економічній сфері, тобто східні мови. Знайомство з мовою, культурою, історією, законодавством, закладами державного рівня та просто з ментальністю народів матиме неабияке значення для тих, хто безпосередньо контактує з ними.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

Робоча група Єврокомісії працювала також над питанням, як можна протистояти негативному впливу полікультурності світу на гармонійне співіснування європейської спільноти. Це питання набуло особливого значення через міграційні процеси, а вплив несхожості населення з точки зору їх культури відчувається у всіх сферах: у політичному, економічному, соціальному та інтелектуальному житті європейців. Тож, завдання полягає в тому, щоб мінімізувати недоліки багатомовності та полікультурності суспільства та максимально використати їх переваги.

Для мігрантів адаптивною мовою є в першу чергу мова тієї країни, де вони оселилися. Ґрунтовні знання мови та культури є для них передумовою інтеграції у суспільство, завдяки чому вони матимуть змогу брати участь у економічному, соціальному, духовному, мистецькому та політичному житті. В цьому полягає фактор включення мігрантів до Європи як цілого, до її культурного спадку, до її цінностей.

Важливо також, щоб і європейські країни розуміли значення збереження для кожного мігранта мови його походження. Втрата свого коріння призводить до непорозумінь з їх власними родинами, що може стати фактором дестабілізації і згодом перерости у насилля. Збереження ж власної мови, можливість навчити своїх дітей розмовляти нею, дає впевненість в тому, що нова батьківщина та нове суспільство сприймають мову та культуру мігрантів, а це певним чином підкріплює їх ідентичність, включаючи їх водночас до нового суспільства як рівноправних членів. Релігійні уподобання так чи інакше вирізняють людей, мова ж не завжди, а лише за несприятливих умов. Тож такий підхід може послабити напругу, створити умови для розвитку дружніх і гармонійних стосунків.

Аналізуючи результати запроваджених Єврокомісією заходів протягом останніх років, науковці звертають увагу на те, що статистичні дані, на жаль, не свідчать про позитивні зміни у галузі впровадження політики багатомовності у більшості країн ЄС. "Іноземна мова" як поняття у різних країнах розуміється неоднозначно. Неоднозначне значення вкладають в це поняття і мешканці різних регіонів Європейського Союзу. Так, у Німеччині під поняття "іноземна мова" підпадає також і латинська, і давньогрецька мови, хоча вони не можуть розглядатися як засіб спілкування. Тож, щодо результатів впровадження нової концепції, то певна динаміка помітна лише у нових країн ЄС, а для інших країн ці показники значно нижчі, що викликає занепокоєння стосовно ефективності системи мовної освіти, її

відповідності сучасним вимогам. Хоча згідно останніх опитувань полікультурність та освітня політика ЄС підштовхнула населення до активного вивчення іноземних мов.

Звертає на себе увагу також і той факт, що багатомовність є явищем, що обмежене певним колом осіб і не носить загального характеру. Так, "багатомовний європеєць" це, як правило, молода людина, що має гарну освіту, мультикультурне походження, посідає керівну посаду, є студентом або має відношення до використання іноземних мов у професійному або приватному житті, є зацікавленим у вивченні мов.

На думку дослідників робочої групи, правильний та креативний підхід до мовного різнобарв'я може суттєво посприяти європейській інтеграції, розвитку самосвідомості громадян та почуття їх належності до Європи як цілого, зробить внесок до міжкультурного діалогу та гармонійного співіснування культур світу та окремих регіонів.

Говорячи про ситуацію з іноземними мовами, що склалася у Європі, особливо що стосується мовної пропозиції у рамках шкільної освіти, Євробарометр від 2006 року засвідчив, що домінування англійської посилюється у всіх школах, "бажання дітей вивчати іноземну мову суттєво посилюється, а от спектр мов, які діти хотіли б вивчати, завузький, і у більшості випадків обмежується двома-трьома мовами" [3]. Звертає на себе увагу прагматичний підхід у виборі іноземної мови, серед мотивів: практичне застосування мов у професійній сфері та кращі перспективи щодо кар'єрного зростання, а от такі мотиви як використання під час відпустки, особистий інтерес, можливість знайомитися та спілкуватися з людьми з інших країн втратили вагу.

Оцінка результатів впровадження програм SOKRATES та LEONARDO DA VINCI виявилася більш високою, особливо що стосується аспектів міжкультурного порозуміння та створення позитивного ставлення до мовного різнобарв'я. На рівні реалізації конкретних проблем особливих досягнень помічено не було: мало хто розпочав вивчення іншої іноземної мови, дехто підвищив знання тієї іноземної, яку вивчав раніше, англійська залишилася робочою мовою мобільних європейців. Що стосується розробки та впровадження нових підручників малопоширеними мовами, то широкого розповсюдження та застосування вони не знайшли, незважаючи на значні фінансові витрати, особливих змін у національних системах іноземної освіти за винятком програм навчання іноземним мовам на ранньому етапі, помічено не було.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНШОМОВНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВТІЛЕННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ

За умов таких невтішних результатів зрозумілими здаються причини змін у мовній політиці ЄС. Висновки, що були запропоновані по закінченню дослідження, зводилися до двох основних вимог: всі мови мають знаходитися у рівних умовах, а питання розширення мовної пропозиції за рахунок малопоширених мов європейської спільноти має бути вирішеним. Отже, з точки зору загальнокультурного розвитку особистості іноземні мови повинні вивчатися “для себе”; з професійної точки зору (наукові дослідження, економіка, впровадження нових технологій) слід вивчати англійську мову як *lingua franca*; з точки зору інтеграції слід розвивати іншомовну компетенцію з англійської мови та інших поширених у ЄС мов (німецьку, французьку, іспанську); з точки зору глобалізаційних процесів для вивчення мають пропонуватися мови високорозвинутих країн світу, чисельність контактів різного рівня з якими з кожним роком зростає.

Експерти наголошують на тому, що необхідно змістити акценти у освітній сфері і зорієнтувати базову шкільну освіту і створити умови для вивчення малопоширених у системі освіти іноземних мов, зважаючи на зміни комунікативних умов у суспільстві. Довгий час прийнятною формулою у мовній освіті було просте додавання, що не завжди відповідає інтересам цільових груп. Схема виглядає так: рідна мова + мова місцевості + англійська + мова світової культурної спадщини + мова сусідів + китайська/арабська + мова глухонімих + іспанська ... Зрозуміло, що додавання не може відбуватися безкінечно і не задовольняє всіх. Тож підходи слід міняти і розробляти нову схему, яка б орієнтувалася на окремі цільові групи [4].

Висновки. Серед концептуальних засад іншомовної політики ЄС в першу чергу слід назвати підтримку та поширення багатомовності та втілення провідних ідей щодо неї у практику іншомовної освіти. Інструментами для цього виступають насамперед тотальна орієнтація у

межах шкільної освіти на вимоги щодо вивчення двох іноземних мов, запровадження курсів іноземної мови вже на початковому етапі навчання, диверсифікація мовної пропозиції за рахунок маловідомих або екзотичних мов, навчання протягом життя, білінгвальне навчання та CLIL, введення поняття адоптивної мови, і, головне, створення сприятливих умов для вивчення іноземних мов та їх популяризація у суспільстві. Зрозуміло, що проблеми, окреслені вище, є актуальними не тільки у ЄС. Зважаючи на мультинаціональний характер українського суспільства та інтеграційні процеси, проблема іншомовної підготовки фахівців і багатомовності в цілому має вирішуватися і тут. Яким шляхом потрібно йти, ще не визначено, тож пошуки адекватної відповіді становитимуть предмет подальших досліджень.

1. Bär M. *Europäische Mehrsprachigkeit durch rezeptive Kompetenzen: Konsequenzen für Sprach – und Bildungspolitik.* – Aachen: Shaker Verlag, 2004. – 206 s.

2. *Eine lohnende Herausforderung: Wie die Mehrsprachigkeit zur Konsolidierung Europas beitragen kann: Vorschläge der von der Europäischen Kommission eingesetzten Intellektuellengruppe für den interkulturellen Dialog.* – Brüssel, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc1646_de.pdf

3. *Eurobarometer 2006: Die Europäer und ihre Sprachen. Eurobarometer spezial 243 / Welle 64,3 – TNS Opinion&Socia.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/languages/eurobarometer06_en.html

4. Jostes B. *Europäische Union und sprachliche Bildung: Auf der Suche nach einem europäischen Kommunikationsraum//Linguistik online.* – N29. – 4/06. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.linguistik-online.com/29_06/jostes.html

Стаття надійшла до редакції 09.04.2011



“Немає години, непридатної для занять корисними науками, і хто помірно, але постійно вивчає предмети, корисні як в цьому, так і в майбутньому житті, тому навчання – не труд, а втіха... Хто думав про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає учитись, хоча б зовні він і здавався бездіяльним”.

Григорій Сковорода
український поет, філософ

